

Nodiadau: prin

Nodiadau: prin

plantlife.org.uk

Danheddog: ayda phwyntiau, neu 'ddannedd' o amgylch ymyl y ddeilen

Gwefan y Gymdeithas Fryolegol Brydeinig sy'n hyrwyddo astudiaethau o fwsoglau a chwpanllysiau.

The main image shows a dense carpet of moss with small, rounded, yellowish-green leaves. A green star icon is positioned in the upper left corner. An inset image in the upper right corner provides a magnified view of the moss leaves, showing their structure and color. Two numbered labels are present in the inset: '2' points to a small, dark, circular structure on the leaf, and '3' points to a small, dark, circular structure on the leaf.

Nodiadau: anghyffredin

Nodiadau: cyffredin

A close-up photograph of a dense carpet of bright green moss, likely a liverwort, with a small inset showing a different moss variety.

Nodiadau: anghyffredin

Nodiadau: anghyffredin

Plantlife
Cymru

Mwsoglau a llysiau'r afu Coedwigoedd Glaw Cymru

Mae'r canllaw hwn ar gyfer unrhyw un sydd â diddordeb mewn adnabod rhai o fwsoglau a llysiau'r afu mwyaf amlwg coedwigoedd glaw tymherus Cymru, gyda'r nod o ddarparu'r adnoddau sydd eu hangen i adnabod rhai o'r rhywogaethau mwy cyffredin, yn ogystal â'r rhai sy'n dynodi cynefin coedwig law dymherus da.

Beth yw coedwig law dymherus?

Mae coedwig law dymherus yn brin yn fyd-eang. Mae'n bodoli lle mae'r hinsawdd yn fwyn ac yn wlyb; mae'r amodau hinsoddol addas i'w cael dros lai na 7% o arwyneb y dddeear.

Nodweddir coedwig law dymherus yn arbennig gan dyfiant foreithiog o gennau, bryoffytau¹ a rhedyn, ac mae llawer ohonynt yn hynod arbenigol a dim ond, neu'n bennaf, i'w cael mewn coedwig law dymherus.

Ym Mhrydain, fe'i ceir yn y gorllewin lle mae'r hinsawdd yn fwyn a gwlby oherwydd dylanwad Llif y Gwlff. Mae'n digwydd ledled y dirwedd fel coetir, porfa goed a choed gwasgareidg; mae'r ffordd mae pobl wedi ymwneud â'r dirwedd dros filoedd o flynyddoedd wedi siapi'r hyn sydd gennym ni heddiw, ac mae'r hyn sy'n weddill yn bwysig yn rhyngwladol o ran y cynefin ei hun a'r rhywogaethau mae'n eu cynnal.

Ledled Prydain mae coedwigoedd glaw yn amrywio yn ôl hinsawdd; mae coedwig law dymherus yr iseldir i'w chael yng Ngorllewin yr Alban a rhannau o Cumbria a Gogledd Cymru, gan adlewyrchu'r amodau hinsoddol gwlypach, tra bo coedwig law yr ucheldir yn fwy cyffredin. Lle mae'r amodau'n sychach ac yn fwy heulog, mae coetir cefnforol yn dod yn fwy cyffredin. Mae ein defnydd ni o'r term 'coedwig law' fan hyn yn cwmpasu gwir goedwig law real a choetir cefnforol gan eu bod yn aml yn digwydd ochr yn ochr â'i gilydd ar draws tirwedd y goedwig law.

Beth yw mwsoglau a llysiau'r afu?

Mae mwsoglau a llysiau'r afu (sy'n cael eu hadnabod gyda'i gilydd fel bryoffytau, ynghyd â chornllysiau) yn rhai o'r planhigion tir hynaf, sydd wedi esblygu dros filiynau o flynyddoedd a sefydlu ym mhob cynefin daearol bron. Mae gan y rhan fwyaf strwythur syml, gyda phrif goesyn y changhennau wedi'u gorchuddio gan ddail. Nid oes ganddynt wreiddiau fel planhigion ond maent yn amsugno dŵr a mwynau yn uniongyrchol gan ddefnyddio strwythurau ar y coesynnau a'r dail. Mae mwsoglau a llysiau'r afu yn wahanol yn eu strwythur; mae gan fwsoglau ddail bob cam o amgylch y coesyn, ond dwy res o ddail sydd gan llysiau'r afu fel rheol, un i fyny bob ochr i'r coesyn ac maent yn tueddu i fod yn llai ac yn fwy bregus.

Pam mae mwsoglau a llysiau'r afu sy'n gysylltiedig â choedwigoedd glaw Cymru mor bwysig?

Mae maint y glaw a pha mor aml mae'n bwrw, presenoldeb nentydd ac afonydd yn rhaeadru, aer glân a'r dirwedd wyllt gyda'i chlogwyni, ei cheunentydd a'i chlogfeini o dan ganopi coed helaeth yn gwneud coedwig law dymherus gorllewin Prydain yn gynefin o bwysigrwydd rhyngwladol i fwsoglau a llysiau'r afu.

Maen nhw'n ddangosyddion ardderchog o ansawdd y cynefin ac yn chwarae rhan bwysig yn ecosystem y coetir. Mae gan y DU fwy na 1,000 o rywogaethau o fwsoglau a llysiau'r afu ac mae ein coedwig law dymherus ni'n arbennig o gyfoethog ac amrywiol; gall y safleoedd gorau gynnwys mwy na 150 o rywogaethau.

Sut i ddefnyddio'r canllaw yma

Gwnewch yn siŵr bod gennych chi lens llaw x10, ac yn ddelfrydol x20, ac ewch allan i'r coed! Er ei fod yn gallu teimlo'n anodd ac yn heriol i ddechrau, fe welwch chi eich bod yn gallu dod yn gyfarwydd â llawer o rywogaethau yn rhyfeddol o gyflym.

Y pethau allweddol i'w hystyried wrth geisio adnabod mwsoglau a llysiau'r afu yw:

- eu lliw, gan roi sylw i'r arlliw arbennig o wyrdd
- siâp y dail gan gynnwys y blaen e.e. ydyn nhw'n llydan neu'n gul, yn bigfain neu'n ddi-fin?
- y nerf, yng nghanol y ddeilen
- y ffordd mae'r ddeilen yn glynu wrth y coesyn
- ble maen nhw'n tyfu e.e. ar lawr y coetir, ar bren yn pydru, ar fonion coed, boncyffion coed, creigiau ac ati.

Mae disgrifiadau'r rhywogaethau'n manylu ar y canlynol:

- y rhywogaethau hynny sy'n ddangosyddion cynefin coedwig law dymherus o ansawdd da (wedi'i nodi gyda ★), cadwch lygad am y rhain wrth gynnal Asesiad Cyflym o Goedwigoedd Glaw

- pa mor gyffredin yw pob rhywogaeth mewn cynefinoedd coedwig law tymherus

- eu prif gynefin

- eu harferion tyfu

- y nodweddion adnabod allweddol

- y prif rywogaethau sy'n creu dryswch.

Er bod enwau cyffredin wedi cael eu defnyddio yn y canllaw yma, dylid defnyddio enwau gwyddonol bob amser wrth gofnodi bryoffytau er mwyn osgoi amwysedd.

Cyftwynwch unrhyw gofnodion sydd gennych chi i Gymdeithas Fryolegol Prydain.

Mwsoglau; dail bob cam o amgylch y coesyn

Fforch-fwsogl Scott *Dicranum scottianum*

Cynefin: creigiau asid o dan gysgod, coed o bryd i'w gilydd
Ffurf twf: yn ffurfio clustogau trwchus yn aml
Nodweddion allweddol: 1. Gwyrdd tywyll, gwyrdd canolig neu felynwyrdd yn achlysurol e.e. pan yn sych
2. Dail unionsyth iawn neu ychydig yn grwm, siâp blaen gwayrffon ac yn meinhaus i bwynt hir main
3. Nerf amlwg iawn
4. Dail heb ddannedd ar y cyfan
5. Coden unionsyth
Rhywogaethau tebyg: *Dicranum fuscenscens*; dail danheddog a choden grom
Nodiadau: anghyffredin

Cap Gwallt Clawdd *Polytrichum formosum*

Cynefin: ar gloddiau pridd fel rheol, ar lawr y coetir ac o amgylch bonion coed, yn ffurfio clustogau mawr a thrwchus yn aml
Ffurf twf: egin cadarn unionsyth yn ffurfio twmpathau rhydd
Nodweddion allweddol: 1. Egin unionsyth, heb ganghennau ac mewn poblogaethau trwchus fel rheol
2. Dail hir, cul a phigfain
3. Egin yn edrych fel 'brwsh potel'
4. Gwain waelodol y ddeilen ychydig yn hirach na llydan (o'i gweld gyda lens llaw ar ôl tynnu deilen oddi ar y coesyn)
Rhywogaethau tebyg: *Polytrichum commune*; gwain waelodol y ddeilen yn llawer hirach na llydan ac yn llai cyffredin na *P. formosum* mewn coetir
Nodiadau: cyffredin

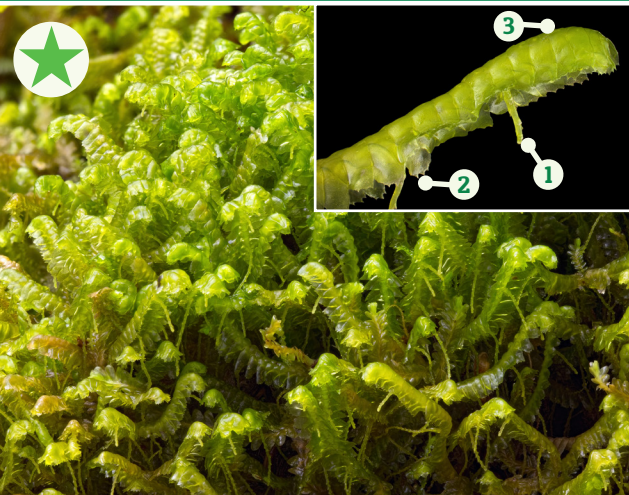
Mwsogl Grugwydden Cyffredin *Thuidium tamariscinum*

Cynefin: cloddiau pridd, ar lawr y coetir ac o amgylch bonion coed
Ffurf twf: yn ffurfio matiau rhydd sy'n ymledu, sy'n edrych yn flêr yn aml
Nodweddion allweddol: 1. Coesyn brown neu wyrdd
2. 2 i 3 asgellog
3. Dail y prif goesyn yn llawer mwy na'r dail ar y canghennau cyfagos
4. Dail y prif goesyn wedi'u plethu, yn meinhaus i bwynt pigfain a gyda nerf glir
5. Coesyn wedi'i orchuddio â manflew
Rhywogaethau tebyg: *Thuidium delicatulum*, yn tueddu i ffurfio tyweirch byrrach a mwy trwchus, ond mae'n rhaid ei gadarnhau gyda microsgop (i'w weld yn llawer llai aml na *T. tamariscinum*)
Nodiadau: cyffredin iawn mewn ystod eang o gynefinoedd

Cwpanllysiau; gyda dwy res o ddail yn gyffredinol, un i fyny bob ochr i'r coesyn

Chwiplys Twmpathog *Bazzania trilobata*

Cynefin: cloddiau pridd, bonion coed, clogfeini, pren wedi pydru, ar foncyffion coed yn achlysurol
Ffurf twf: cytreffi trwchus, twmpathog
Nodweddion allweddol: 1. Fflagela hir yn ymwithio allan o ochr isaf y coesyn (weithiau'n anodd ei weld mewn poblogaethau trwchus)
2. Blaen y ddeilen gyda 2 i 4 (3 fel rheol) dant
3. Egin gyda chefn a blaen llyfn, crwn ac yn edrych yn gycylllog
Rhywogaethau tebyg: *Bazzania tricenata*; llai na hanner maint *B. trilobata* ac yn llawer prinnach
Nodiadau: cyffredin

Mwsogl y Coed Pefriol *Hylocomium splendens*

Cynefin: cloddiau pridd, bonion coed a thros glogfeini isel
Ffurf twf: mewn clytiau sy'n lledaenu'n rhydd yn gyffredinol
Nodweddion allweddol: 1. Coesyn coch
2. 2 i 3 asgellog
3. Dail heb nerf glir
4. Dail ar y prif goesyn gyda blaenau pigfain a thonnog
5. Dail y coesyn yn llawer mwy na dail y canghennau
Rhywogaethau tebyg: *Pleurozium schreberi*, blaen di-fin i ddail y prif goesyn ac l-asgellog
Nodiadau: cyffredin iawn

Mwsogl Blewog Bach *Rhytidiadelphus loreus*

Cynefin: ar lawr y coetir, bonion coed, cloddiau pridd a thros glogfeini isel
Ffurf twf: yn ffurfio drwy ledauen matiau blêr, rhydd, sbringlyd
Nodweddion allweddol: 1. Coesyn coch
2. Dail crwm heb nerf glir
3. Dail llydan yn y bôn, yn meinhaus i bwynt main hir
4. Dail ar flaen y prif egin yn crymu i'r un cyfeiriad h.y. crymanog
5. l-asgellog
Rhywogaethau tebyg: *Rhytidiadelphus triquetrus*; fel arfer yn fwy gyda dail yn ymestyn allan i bob cyfeiriad gan wneud iddo edrych yn sigledig. *Rhytidiadelphus squarrosus*; y dail ym mlaen y prif egin ddim yn grymanog (yn llawer llai cyffredin fel rheol nag *R. loreus* mewn coedwig law dymherus)
Nodiadau: cyffredin iawn mewn amrywiaeth o gynefinoedd

Cynffon Llygoden *Isoetecium myosuroides*

Cynefin: boncyffion coed a chlogfeini
Ffurf twf: yn ffurfio matiau trwchus fel rheol
Nodweddion allweddol: 1. Dail â nerf ganolig glir a blaen hir a phigfain
2. Prif goesyn heb ganghennau oddi tanodd a changhennau trwchus uwch ben
3. Gwyrdd plaen neu felynwyrdd
4. Ffurf twf tebyg i goeden, sy'n amlwg pan fyddwch chi'n tynnu coesyn i fyny neu'n ei wahanu o'r gweddill
Rhywogaethau tebyg: *Isoetecium holtii*; poblogaethau gyda lliw efydd neu frown fel rheol ac yn gadarnach. *Isoetecium alopecuroides*; dail byr siâp ŵy gyda phig llydan yn y blaen
Nodiadau: cyffredin iawn mewn ystod eang o gynefinoedd

Mwsogl y Gors Pum Rheng *Sphagnum quinquefarium*

Cynefin: ar dir wedi'i ddraenio'n dda fel rheol e.e. ar gloddiau
Ffurf twf: yn ffurfio clustogau meddal fel rheol, twmpathau neu garped dros y swbstrad
Nodweddion allweddol: 1. Weithiau'n wyrdd pur ond yn aml gyda rhywfaint o liw pincfrown a brychau coch
2. Canghennau ar hyd y prif goesyn mewn clystyrau o bump fel rheol, gyda thair yn ymledu oddi wrth y coesyn a dwy wedi'u gwasgu'n agos at y coesyn
3. Dail ar ganghennau wedi'u trefnu mewn rhesi clir
Rhywogaethau tebyg: mae llawer o rywogaethau o *Sphagnum* ac maent yn anodd eu hadnabod. Bydd y nodweddion uchod, yn enwedig nifer y canghennau gyda'i gilydd ar y coesyn, yn arwydd da o'r rhywogaeth yma. Mae'r rhywogaethau *Sphagnum* eraill yn y coetir sydd ag arlliwiau pinc yn cynnwys *S. subnitens* ac *S. palustre*
Nodiadau: cyffredin

Cenllys Grugwydden *Frullania tamarisci*

Cynefin: creigiau a choed
Ffurf twf: yn ffurfio clytiau sy'n lledaenu'n eang ac yn pwysu'n agos fel rheol at y swbstrad ond weithiau'n drwchus
Nodweddion allweddol: 1. Brown cochlyd neu gopraidd fel rheol, weithiau'n wyrddach ar flaen yr egin
2. Deilen siâp ŵy, gyda blaen mwy pigfain weithiau
3. Llabeledyn bach siâp helmed (hirach na llydan) ym môn y prif labeled (edrychwch o'r gwaelod i fyny)
4. Llinell o gelloedd tywyllach i fyny canol prif labeled y ddeilen (gweladwy gyda lens llaw)
Rhywogaethau tebyg: Mae gan *F. dilatata* labeledau crwn (nid pigfain), llabeledynnau mwy sydd hefyd yn fwy crwn ac ar goed fel rheol. Mae *F. teneriffae* yn debyg iawn ond yn brinnach ac yn aml yn arfordirol. Nid oes gan y naill rywogaeth na'r llall llinell o gelloedd tywyllach yng nghanol y prif labeled
Nodiadau: cyffredin

¹Term cyfunol ar gyfer mwsoglau, llysiau'r afu a chornllysiau